

DOI: 10.33663/0869-2491-2026-37-649-659

УДК 343.301+343.6+343.917

Р. С. КВАША,

доктор філософії в галузі права*

ORCID: 0000-0003-4284-4917

ПОЛІТИЧНЕ НАСИЛЬСТВО В КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКОЇ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ ЯК МІЖДИСЦИПЛІНАРНА ПРОБЛЕМА

Політичне насильство слід розглядати як умисне протиправне застосування фізичного або психологічного впливу з метою досягнення політичної мети (мотиву), при цьому інші цілі (мотиви) можуть мати місце як другорядні. У міждисциплінарних дослідженнях слід розробити багатоаспектну теорію політичного насильства. Вітчизняна теорія політичного насильства має формуватися з урахуванням цілей і мотивів російської збройної агресії проти України.

Ключові слова: політичне насильство, агресія, вплив, Римський статут, війна, інформаційне насильство, кримінальна відповідальність, політична злочинність, кримінологія, політична мета, політичний мотив, умисел, агресивна війна, збройна агресія, політологія.

Kvasha Roman. Political violence in the context of russian armed aggression as an interdisciplinary problem

Political violence should be considered as a deliberate unlawful use of physical or psychological influence in order to achieve a political goal (motive), while other goals (motives) may take place as secondary ones. In future multidisciplinary studies, a multifaceted theory of political violence should be developed. The domestic theory of political violence should be formed taking into account the goals and motives of Russian armed aggression against Ukraine.

Keywords: political violence, aggression, influence, Rome Statute, war, information violence, criminal liability, political crime, criminology, political goal, political motive, intent, aggressive war, armed aggression, political science.

Вступ. Насильство супроводжує розвиток людства на всіх його етапах. Тому очевидно, що його повне викорінення не може бути реалістичною метою державної політики будь-якої держави. Проте вивчення феномену насильства, його форм та видів, як класичних, так і новітніх, здатне сприяти створенню ефективної системи протидії цьому явищу. Проблематика насильства вельми важлива для сьогодення, коли ескалація насильства набула нових форм і методів, зокрема у проявах тероризму, застосування не тільки зброї масового ураження, а й зброї «масового вжитку», на яку перетворюються речі, здавалося б, далекі від насильства: вантажівки, автобуси, потяги, літаки

* *Kvasha Roman, Doctor of Philosophy in Law*

і навіть заміновані людські тіла¹. Отже, фізичне, психологічне, економічне та гендерно зумовлене насильство, вбивства, війни, різні форми дискримінації є найбільш актуальною світовою проблемою, яка перебуває у центрі уваги міжнародної спільноти.

Постановка проблеми. У сучасних соціально-політичних умовах в Україні особливої уваги потребує такий вид насильства, як політичне, зокрема його крайня форма – війна. Філософи розглядають війну як один з інструментів політичної форми насильства². Війна й політичне насильство властиві світу, що розвивається, починаючи із часів Другої світової війни. Протягом часу кількість і тривалість прогресуючих конфліктів збільшувалися, оскільки зав'язувалося більше конфліктів, ніж завершувалося³. Тож політичне насильство загалом і в контексті російсько-української війни, що триває, зокрема, є однією з глобальних проблем сучасного світу та вже призвело до руйнації встановленого після Другої світової війни міжнародного правопорядку. І мовиться не лише про фашистську росію, а й про ще донедавна оплот демократії у світі – Сполучені Штати Америки. Застосування США насильства проти Президента Венесуели, погрози насильницького захоплення Гренландії підривають міжнародний порядок, у якому домінувала сила права. «Європа збилася зі шляху, поки Трамп змінює світовий порядок»⁴, – пише Politico.

Аналізуючи роль війни в адаптації кримінально-правової політики до потреб часу, вчені наголошують на необхідності ратифікації Україною Римського статуту Міжнародного кримінального суду і Кампальських додатків до нього, при цьому не менш значущим вважають удосконалення внутрішнього законодавства і практики його застосування стосовно протидії колабораціонізму, пособництву державі-агресору, а також воєнним злочинам, злочинам агресії, злочинам проти людяності⁵. По суті, все зазначене уже відбулося: Верховна Рада України на засіданні 21 серпня 2024 року ухвалила Закон України про ратифікацію Римського статуту Міжнародного кримінального суду та поправки до нього, внесений Президентом України, у результаті чого були внесена до Кримінального кодексу України (далі – КК України) ст. 442¹ «Злочини проти людяності».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Насильство в різних його проявах було предметом досліджень багатьох юристів, філософів та політологів. Серед юристів це: М. Бабаєв, О. Бандурка, Ю. Баулін, І. Богатирьов, В. Васи́левич, Б. Головкін, В. Голіна, В. Горбачевський, О. Григор'єва, В. Гришук, О. Гумін, О. Гуртовенко, І. Даньшин, О. Джужа, В. Дрьомін, О. Дудоров, З. Загине́й-Заболотенко, А. Закалюк, А. Зелінський, О. Ігнатов, А. Йосипів, О. Костенко, Л. Наконечна, В. Навроцький, А. Савченко, Г. Собко, В. Тацій, В. Тихий, В. Туляков, М. Хавронюк, О. Храмцов, П. Фріс, В. Шаку́н та ін.

Серед фахівців у галузі політології аналізу насильства приділяли увагу А. Бадера П. Базов, О. Балацька, О. Батрименко, А. Боброва, С. Брехарь, С. Вовк, В. Горбулін, О. Герасимов, Д. Денищенко, С. Десницький,

І. Доброхід, А. Коломоєць, В. Кравченко, Л. Левченко, О. Лещенко, Є. Магда, О. Меженська, Г. Перепилиця, В. Попович, Г. Ситник та ін.

Метою статті є постановка проблеми політичного насильства в умовах російської збройної агресії в кримінальному праві, кримінології та політології.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Відомий вітчизняний розробник принципу соціального натуралізму у кримінології О. Костенко розглядає насильство з позицій природного права в такому контексті: «Світова спільнота розробляє національні та наднаціональні заходи обмеження деструктивності у поведінці людей, але насильство як і раніше залишається головною рисою сучасного суспільства. Репресії породжують жорстокість у відповідь. Насильство породжує насильство. Несправедливість породжує несправедливість»⁶.

Очевидно, що протидія російській агресії та будь-яким проявам насильства була й залишається пріоритетним напрямом державної політики України.

Науковці систематизують сучасні підходи до розуміння природи насильства, які пов'язують його із фізичною силою, примусом, пригнобленням, інформаційно-психологічним тиском, заподіянням шкоди⁷. Насильство, поняття якого неодноразово зазначено в нормах кримінального закону, проявляється і в таких кримінально протиправних діях, як примус, погроза, агресія, війна тощо. Проблема співвідношення цих понять потребує наукового розв'язання з урахуванням положень кримінального національного та міжнародного права, насамперед Римського статуту⁸. Очевидно, що війна теж має розглядатись як прояв насильства. Адже війна у своєму класичному розумінні завжди реалізується як фізична форма насильства. Навіть за умов мінімізації кількості жертв в умовах переважання військової сили армії однієї зі сторін, військове насильство є реальною загрозою застосування фізичної сили, а загроза насильства і є власне насильством. Структурна ж форма насильства значною, хоча й не повною, мірою заперечує війну як свій інструмент, але виключно в таких конотаціях тлумачення цього поняття, як «пряме насилля»⁹. Слід наголосити, що трансформація російсько-української війни з так званої *гібридної в агресивну, відкриту, повномасштабну* була прогнозованою та закономірною.

Термін «війна», зокрема агресивна, використовуються в кількох статтях КК України – 43-1, 297, 427, 436-438, 443, 444. Тому проблема визначення поняття війни та протидія їй повинні займати чільне місце у кримінально-правовій політиці України, враховуючи різні форми ведення сучасних війн, зокрема й ту, з якою зіткнулася Україна, – у гібридному форматі. Гібридна війна є прихованою формою агресії. У контексті війни в Україні слід констатувати, що агресія – не є поняттям, синонімічним агресивній поведінці. Тому очевидно, що війна – це не завжди пряме насильство.

Насильство чинять як окремі індивіди, так і групові (колективні) утворення, а також держави, як-от фашистська російська федерація, яка уже більше

десяти років чинить насильство проти українського народу – від гібридної форми до відкритої збройної агресії.

Протиправне застосування збройної сили однією державою проти суверенітету, територіальної цілісності чи політичної незалежності іншої держави визначається українським законодавством та міжнародним гуманітарним правом як агресія¹⁰.

Збройне насильство на пострадянському просторі є складною та багатогранною проблемою, воно пов'язане з політичною ідеологією російської федерації, яка ґрунтується на тоталітарних методах організації внутрішнього державного життя, агресивну експансію проти інших народів, консервування культурної відсталості й руйнування розвинутих цивілізацій. Тому слід погодитись із тим, що «русскій мір», як основа «рашизму» – оновленої версії фашизму, став синонімом звірств російських окупантів в Україні¹¹.

Тоді як вчені констатують, що в правовій площині в російському законодавстві вже давно діє принцип пріоритету російських законів над міжнародним правом, і у зв'язку з цим заперечується принцип універсалізації в легітимації моральних та правових норм¹², як ми відзначали вище, російська агресія зумовила ратифікацію Україною Римського статуту і новелу в КК України – статтю 442-1 «Злочини проти людяності». Проблема співвідношення цих понять потребує наукового розв'язання з урахуванням положень кримінального національного та міжнародного права. Відбулись зміни до КК України у зв'язку з ратифікацією Римського статуту, де закріплено терміни, які описують прояви кримінально караного насильства, а саме апартеїд, винищення, фізичне знищення, депортація населення, примусова стерилізація, які є специфічними видами насильницької за своїм характером поведінки.

Акт насильства часто пов'язаний із проявом такої риси характеру, як агресія. Насильство і агресія – одні з найнебезпечніших проявів порушення людських прав, забезпечення яких є імперативом у політиці кожної держави, що позиціонує себе як правову та соціальну.

Поняття насильства (крім прямого закріплення в нормах кримінального закону) має інші кримінально-протиправні прояви – це і примус, і погроза, і агресія, і війна тощо¹³. У загальному значенні агресія ототожнюється з насильством¹⁴. Також і у військовій сфері агресію розглядають як окремий випадок насильства – «пряме або непряме застосування збройної сили один із видів насильства – *збройне насильство*) однієї держави проти політичної незалежності чи територіальної цілісності іншої»¹⁵ (курсив мій. – Авт.). У цьому контексті слід звернути увагу на новелу, запропоновану у проєкті КК України: «Стаття 2.8.3. Захист України від *збройної агресії*».

1. Кожна людина має право на захист України від збройної агресії будь-яким засобом.

2. Підставою спричинення шкоди є збройна агресія проти України.

3. Правомірним визнається спричинення будь-якої шкоди державі-агресору, її збройному формуванню, комбатанту або найманцю, представнику оку-

пацийної адміністрації держави-агресора або учаснику незаконного збройного формування.

4. Захист України від збройної агресії не може здійснюватися шляхом вчинення злочину проти людяності, злочину геноциду або воєнного злочину»¹⁶.

Співвідношення насильства й агресії є складною проблемою, яка має два основних підходи до її розв'язання: «міждисциплінарний» – агресія змістовно є більш широким поняттям, ніж насильство (коли агресію розглядають як біологічний феномен, а насильство – соціально зумовлений прояв агресії); Другий підхід «юридичний» розглядає насильство як більш широке поняття порівняно з агресією (кожен прояв агресії – це насильство, проте не будь-яке насильство – це акт агресії).

Зміст поняття «насильство» повинен установлюватися на підставі різноманітних прийомів тлумачення, серед яких чільне місце посідають прийоми лінгвістичного, системного та логічного тлумачення. Так, лінгвістичне тлумачення полягає у «з'ясуванні змісту кримінально-правової норми шляхом розкриття змісту слів, термінів, термінологічних зворотів, нормативних речень, установлення синтаксичного зв'язку між ними за допомогою правил граматики, орфографії, пунктуації, фразеології»¹⁷. У межах лінгвістичного тлумачення кримінально-правових норм доцільно насамперед визначитися з тим, яке значення вкладається у поняття «насильство» у загальнонавчаний українській мові. Аналіз тлумачних словників дає підстави зробити висновок, що поняття «насильство» вживається в українській мові переважно в однаковому значенні. В Академічному тлумачному словнику української мови це поняття розуміється як «1) застосування фізичної сили до кого-небудь; 2) застосування сили для досягнення чого-небудь; примусовий вплив на когось, щось»¹⁸. Синонімами до слова «насильство» у практичному словнику української мови С. Караванського наведено: «силування, гвалт, примус, силоміття, (при)неволення; насила, насилля»¹⁹. Майже однакове тлумачення наведено в іншому словнику: «силування, гвалт, примус»²⁰. Насилля – те саме, що насильство²¹. Між цими словами немає значеннєвої відмінності. Природніше й поширеніше в українській мові насильство, а насила – його рідше вживаний варіант.

У суспільних науках однією з форм насильства визнається війна. Проблема політичного насильства викликає чимало дискусій у науковій спільноті, але до сьогодні не здійснено її системне опрацювання в межах політологічної науки. Науковці наголошують, що в політичних і соціально-філософських дослідженнях не окреслена чітка обґрунтована категоризація та логічна концептуалізація політичного насильства. Враховуючи особливості сучасного суспільно-політичного розвитку, фрагментацію політичного простору, якісне й кількісне розширення учасників політичного насильства нагальною видається потреба в переосмисленні попередніх уявлень про природу та сутність даного явища, що може стати додатковим стимулом для

формування нової наукової теорії, яка буде досліджувати насильство і стане важливою частиною політичної науки²².

Загалом, детермінанти політичного насильства можна умовно поділити на певні групи, а саме: соціальні, внутрішньополітичні, геополітичні, економічні, культурні²³. Водночас у сучасній політології традиція розглядати *політичне насильство* як атрибут влади є дуже популяризованою²⁴ (курсив мій. – Авт.). Вчені запропонували визначення терміна «політичне насильство», під яким слід розуміти процес порушення одним учасником політичних відносин прав іншого шляхом впливу, фізичної сили, примусу чи психологічного тиску для підкорення його поведінки власній волі, завдання шкоди і досягнення певних *політичних цілей* у процесі *боротьби за владу*, її утримання, використання та захисту²⁵ (курсив мій. – Авт.). Відповідним чином і вітчизняні кримінологи формують поняття політичного злочину – це умисне суспільно небезпечне діяння, передбачене відповідними міжнародно-правовими актами, та/або криміналізоване національним законодавством, що вчиняється з *політичного мотиву* і є однією з протиправних форм *боротьби за владу* в державі чи на міжнародному рівні²⁶ (курсив мій. – Авт.).

Отже, людство протягом свого політичного розвитку стикалося з насильством, зокрема і в процесі становлення держав, боротьби за владу та її легітимацію, зміни політичних режимів та форм правління. Головною метою будь-якої політичної боротьби є завоювання, утримання і використання влади, а насильство являє собою головний засіб для досягнення даної мети²⁷. Збройне насильство можна вважати крайньою формою політичного насильства²⁸. Збройне насильство сьогодні залишається поширеним інструментом досягнення соціально-політичних цілей. Через збройне протиправство вирішуються такі питання, як контроль над державною владою, реалізація права на самовизначення народів, територіальні суперечності, ідеологічні протиріччя, етнополітичні проблеми, міждержавне суперництво, захист власної території від агресора або захоплення територій, боротьба за ресурси, боротьба за домінування у світі тощо²⁹.

Очевидно, що поняття політичного насильства не є «чисто» кримінально-правовим, адже не міститься в нормах КК України. Прикметник «політичний» вжито в окремих статтях КК України у формулюваннях з іменниками «партія», «погляди», «підстави», «характер». Водночас «війна» як прояв політичного насильства входить до кримінально-правового термінологічного апарату, в межах якого досліджуються поняття, наразі закріплені в нормах КК України, на кшталт «воєнні злочини», «пропаганда війни», «злочин агресії» тощо. Водночас у межах кримінології, як дисципліни, що має міждисциплінарний, комплексний характер, поняття політичного насильства (як і політична злочинність) давно є предметом наукових розвідок.

Політичне насильство розглядають як умисне протиправне застосування фізичного або психологічного впливу з метою досягнення саме політичної мети (не побутової, корисливої тощо). Оскільки будь-яка діяльність, у тому

числі злочинна, як правило, полімотивована, то не можна виключати наявність інших мотивів політичного за сутністю насильства. При цьому політичний мотив залишається домінуючим. Відповідно політичне насильство слід розглядати як умисне протиправне застосування фізичного або психологічного впливу з метою досягнення політичної мети (мотиву), при цьому інші цілі (мотиви) можуть мати місце, але є другорядними.

Доречно зауважити, що серед головних методів ведення російсько-української «гібридної війни є інформаційна агресія, розв'язана рф з метою створення «викривленої реальності та системи цінностей на користь агресора, послаблення та руйнування національної ідентичності і громадянської свідомості українців»⁰ (курсив мій. – Авт.). Раніше, під час дослідження насильства в середовищі неповнолітніх, ми констатували, що мета соціального виховання неповнолітнього українця полягає у формуванні усіх видів соціальної культури в контексті *відродження національної ідеї* ціннісного ставлення особистості до української нації³¹ (курсив мій. – Авт.). Ідеї природного права, свободи, справедливості, прав людини і національної гідності стали ключовими для національно-визвольного руху й здобуття незалежності³². Російська агресія проти України XXI ст. є проявом політичного насильства з метою позбавлення українців свободи та справедливості, знищення незалежності держави та національної ідентичності. Тому теорія політичного насильства має формуватися з урахуванням цілей російсько-української війни. Крім того, перспективним напрямом наукових досліджень у контексті довготривалої збройної агресії росії проти України є проблема інформаційного насильства як різновиду психічного.

Висновки. На сьогодні ні в юридичній, ні в політологічній науці не сформовано теорії політичного насильства. Установлено, що наявні підходи щодо політичного насильства в науках юридичного циклу часто не відображають загальні та окремі властивості цього поняття, тлумачать його абстрактно, іноді звужуючи до політичного виміру, ігноруючи правовий.

Оскільки поняття політичного насильства не закріплено в нормах КК України, то наразі його не можна вважати кримінально-правовим. Водночас такий прояв політичного насильства, як війна входить до кримінально-правового термінологічного апарату, в межах якого досліджуються поняття, закріплені в нормах КК України, як-то «воєнні злочини», «пропаганда війни», «злочин агресії» тощо.

Кримінологія як міждисциплінарна наука оперує поняттями політичного насильства, політичної злочинності тощо. Відповідно політичне насильство слід розглядати як умисне протиправне застосування фізичного або психологічного впливу з метою досягнення політичної мети (мотиву), при цьому інші цілі (мотиви) можуть мати місце як другорядні.

Незважаючи на дискусійність і розбіжності у тлумаченні феномену та видів насильства, політичне насильство в умовах збройної російської агресії є імперативним об'єктом для вітчизняних юристів та політологів. Завданням

майбутніх полінаукових досліджень (кримінально-правових, кримінологічних і політологічних) є розробка багатоаспектної теорії політичного насильства, яка повинна враховувати специфіку сучасної російської агресії проти України. Метою російської збройної агресії як прояву політичного насильства є позбавлення українців свободи та незалежності, знищення держави та національної ідентичності. Вітчизняна теорія політичного насильства має формуватися з урахуванням цілей і мотивів російської збройної агресії проти України.

1. Єрмоленко А. Ресентимент і гібрис у контексті стратегії насильства та комунікації порозуміння. *Філософська думка*. 2019. № 2. С. 6. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/5a3af53e-ac27-4ccc-a0d3-5e221a65dfb0/content>
2. Слюсар В. М. Війна як форма насилья у процесі соціальних трансформацій. *Мандрівець*. 2016. № 3. С. 22.
3. Інформація дослідницької комісії. Ганна Х. Ібноезер, Філіп Х. Флурі. Після інтервенції: управління суспільною безпекою у постконфліктних суспільствах – від втручання до стійкого місцевого самоврядування. Робоча група консорціуму ПЗМ «Реформа сектору безпеки». Відень–Женева, серпень 2005 р. URL: https://www.irf.ua/content/files/choice_justice.pdf
4. Європа збилася зі шляху, поки Трамп змінює світовий порядок – Politico. *Дзеркало тижня*. 10 січня, 2026. URL: <https://zn.ua/ukr/europe/jevropa-zbilasja-zi-shljakhu-poki-tramp-zminjuje-svitovij-porjadok-politico.html>
5. Орлов Ю. В., Прибиткова Н. О. Війна та кримінально-правова політика України: виклики і відповіді. *Право і безпека. Law and Safety*. 2022. № 2 (85). С. 47. DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2022.2.04>
6. Костенко О. У світлі соціального натуралізму (вибране): вибрані твори. Київ: Паливода А. В., 2020. С. 774.
7. Кравченко В. Ю. Трансформація феномену політичного насилья: чинники, механізми та тенденції: дис. ... канд. політ. наук. Дніпропетровськ, 2015. С. 11.
8. Кваша Р. С. Специфічні види кримінально караного насильства в контексті ратифікації Україною Римського статуту. *Державотворчі процеси в Україні: реалії сьогодення: тези доповідей за матеріали II Міжнародної наук.-практ. конф. (м. Луцьк, 30 квітня 2025 р.)* / відп. ред. В. В. Аніщук, С. Г. Зицик Луцьк: ІВВ ЛНТУ, 2025. С. 137.
9. Слюсар В. М. Війна як форма насилья у процесі соціальних трансформацій. *Мандрівець*. 2016. № 3. С. 23.
10. Денищенко Д. В. Збройне насилья як фактор трансформації політичного простору: дис. ... доктора філософії за спеціальністю 052. Полтава, 2025. С. 176.
11. Денищенко Д. В. Збройне насилья на пострадянському політичному просторі як атрибут ідеології росії. *Політикус: науковий журнал*. 2023. Випуск 5. С. 37, 33. DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2023-5.5>
12. Єрмоленко А. Морально-правовий дискурс війни в умовах російської агресії проти України. *Філософія права і загальна теорія права*. 2023. № 1. С. 47.
13. Кваша Р. С. Війна, агресія, насильство: кримінально-правовий та міжнародний виміри. *Правосуддя в Україні під час війни: проблеми розгляду корупційних та воєнних злочинів (VI Київський полілог): матеріали VI Київського полілогу (м. Київ, 1 груд. 2023 р.)*. Київ, 2024. С. 129–132.
14. Денищенко Д. В. Збройне насилья як фактор трансформації політичного простору: дис. ... доктора філософії за спеціальністю 052. Полтава, 2025. С. 108.
15. Краус В. Нігілізм сьогодні, або Терплячість світової історії / перекл. з німецької М. Павлюка. Київ: Основи, 1994. С. 18.
16. Текст проєкту нового Кримінального кодексу України. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2026/01/21/kontrolnyj-proyekt-kk-19-12-2025.pdf>
17. Загиней З. А. Кримінально-правова герменевтика: монограф. Київ: АртЕк, 2016.

С. 47. **18.** Насильство. Академічний тлумачний словник української мови. URL: <https://cutt.ly/hnSXOXu> **19.** Караванський С. Практичний словник синонімів української мови. 5-те вид., опрацьов. і доповн. Львів: БаК, 2014. С. 245. **20.** Новий тлумачний словник української мови: в 3 т. / за ред.: В. Яременко, О. Сліпушко. Київ: АКОНІТ, 2008. Т. 2: К–П. 2008. С. 303. **21.** Словник. URL: <https://slovnkyk.ua/index.php?swrd=%D0%BD%D0%B0%D1%81%D0%B8%D0%BB%D0%BB%D1%8F> **22.** Кравченко В. Ю. Політичне насилля: теоретичні уявлення і підходи. *Філософія і політологія в контексті сучасної культури*. 2013. Вип. 6 (4). С. 49. **23.** Вонсович С. Г. Політичне насилля як інструмент політики. The XVII International scientific and practical conference «The latest technologies of science implemented in use», April 28–30, 2025, Munich, Germany. С. 205. (С. 201–205). URL: <https://eu-conf.com/en/events/the-latest-technologies-of-science-implemented-in-use> **24.** Брехаря С. Г. Політичне насилля як атрибут влади. *Політологія Вісник Дніпропетровського університету*. 2015. № 2. С. 75. **25.** Кравченко В. Ю. Трансформація феномену політичного насилля: чинники, механізми та тенденції: дис. ... канд. політ. наук. 23.00.01. Дніпропетровськ, 2015. С. 9. **26.** Мальяр Г. В. Політична злочинність як об'єкт кримінологічного дослідження: дис. ... канд. юрид. наук. 12.00.08. Київ, 2010. С. 9. **27.** Брехаря С. Г. Політичне насилля як атрибут влади. *Політологія Вісник Дніпропетровського університету*. 2015. № 2. С. 78 **28.** Бадер А. В. Збройне насилля як вид політичного насилля. Науковий журнал «Політикус». 2020. Випуск 1. С. 16. DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-9616-2020.1.02> **29.** Денищенко Д. В. Збройне насилля як фактор трансформації політичного простору: дис. ... доктора філософії за спеціальністю 052. Полтава, 2025. С. 31. **30.** Яворська Г. М. Гібридна війна як дискурсивний конструкт. *Стратегічні пріоритети*. 2016. № 4. С. 45 С. 41–48. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/spool_2016_4_7 **31.** Кваша Р. С. Насильницька злочинність серед неповнолітніх в Україні як проблема ювенальної кримінології: дис. ... д-ра філософії в галузі права. Київ, 2021. С. 178–179. **32.** Костицький В. В. Історія української філософії права: моногр. Одеса: Юридика, 2025. С. 471.

Reference

1. Yermolenko A. Resentiment i hibrys u konteksti stratehii nasylstva ta komunikatsii porozuminnia. *Filosofska dumka*. 2019. № 2. С. 6. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/5a3af53e-ac27-4ccc-a0d3-5e221a65dfb0/content> (in Ukr.). **2.** Sliusar V. M. Viina yak forma nasyllia u protsesi sotsialnykh transformatsii. *Mandrivets*. 2016. № 3. С. 22 (in Ukr.). **3.** Informatsiia doslidnytskoi komisii. Hanna Kh. Ibnoezer, Filip Kh. Fluri. Pislia interventsii: upravlinnia suspilnoi bezpekoiu u postkonfliktnykh suspilstvakh – vid vtruchannia do stiikoho mistsevoho samovriaduvannia. Robocha hrupa konsortsiumu PZM «Reforma sektora bezpeky». Viden–Zheneva, serpen 2005 r. URL: https://www.irf.ua/content/files/choice_justice.pdf **4.** Yevropa zbylasia zi shliakhu, poky Tramp zmyniue svitoviy poriadok – *Rolitico*. Dzerkalo tyzhnia. 10 sichnia, 2026. URL: <https://zn.ua/ukr/europe/jevropa-zbilasja-zi-shljakhu-poki-tramp-zminjuje-svitovij-porjadok-politico.html> (in Ukr.). **5.** Orlov Yu. V., Pribytkova N. O. Viina ta kryminalno-pravova polityka Ukrainy: vykyky i vidpovidi. *Pravo i bezpeka*. Law and Safety. 2022. № 2 (85). С. 47. DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2022.2.04> (in Ukr.). **6.** Kostenko O. U svitli sotsialnoho naturalizmu (vybrane): vybrani tvory. Kyiv: Palyvoda A. V., 2020. С. 774 (in Ukr.). **7.** Kravchenko V. Yu. Transformatsiia fenomenu politychnoho nasyllia: chynnyky, mekhanizmy ta tendentsii: dys. kand. polit. nauk. Dnipropetrovsk, 2015. С. 11 (in Ukr.). **8.** Kvasha R. S. Spetsyfichni vydy kryminalno karanoho nasylstva v konteksti ratyfikatsii Ukrainoiu Rymskoho Statutu. *Derzhavotvorchy protsesy v Ukraini: realii sohodennia: Tezy dopovidei za materialy II*

- Mizhnarodnoi nauk.-prakt. konf. (m. Lutsk, 30 kvitnia 2025 roku) / vidp. red. V. V. Anishchuk, S. H. Zysyuk* Lutsk: IVV LNTU, 2025. S. 137 (in Ukr.). **9.** Sliusar V. M. Viina yak forma nasyllia u protsesi sotsialnykh transformatsii. *Mandrivets*. 2016. № 3. S. 23 (in Ukr.).
- 10.** Denyschenko D. V. Zbroine nasyllia yak faktor transformatsii politychnoho prostoru: dys. ... doktora filosofii za spetsialnistiu 052. Poltava, 2025. S. 176 (in Ukr.).
- 11.** Denyschenko D. V. Zbroine nasyllia na postradianskomu politychnomu prostori yak atrybut ideologii rosii. *Politikus: naukovyi zhurnal*. 2023. Vypusk 5. C. 37, 33. DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2023-5.5> (in Ukr.).
- 12.** Yermolenko A. Moralno-pravovyi dyskurs viiny v umovakh rosiiskoi ahresii proty Ukrainy. *Filosofia prava i zahalna teoriia prava*. 2023. № 1. S. 47 (in Ukr.).
- 13.** Kvasha R. S. Viina, ahresii, nasylstvo: kryminalno-pravovyi ta mizhnarodnyi vymiry. *Pravosuddia v Ukraini pid chas viiny: problemy rozghliadu koruptsiinykh ta voiennykh zlochyniv (VI Kyivskiy poliloh): Materialy VI Kyivskoho polilohu (m. Kyiv, 1 hrud.2023 r.)*. Kyiv, 2024. S. 129–132 (in Ukr.).
- 14.** Denyschenko D. V. Zbroine nasyllia yak faktor transformatsii politychnoho prostoru: dys. ... doktora filosofii za spetsialnistiu 052. Poltava, 2025. S. 108 (322 s.) (in Ukr.).
- 15.** Kraus V. Nihilizm sohodni, abo Terpliachist svitovoi istorii / perekl. z nimetskoj M. Pavliuka. Kyiv: Osnovy, 1994. S. 18 (in Ukr.).
- 16.** Tekst proiektu novoho Kryminalnogo kodeksu Ukrainy. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2026/01/21/kontrolnyj-proyekt-kk-19-12-2025.pdf> (in Ukr.).
- 17.** Zahynei Z. A. Kryminalno-pravova hermenevtyka: monohraf. Kyiv: ArtEk, 2016. S. 47 (in Ukr.).
- 18.** Nasylstvo. Akademichnyi tlumachnyi slovnyk ukraiinskoj movy. URL: <https://cutt.ly/hnSXOXu> (in Ukr.).
- 19.** Karavanskyi S. Praktychnyi slovnyk synonimiv ukraiinskoj movy. 5-te vyd., opratsov. i dopovn. Lviv: BaK, 2014. S. 245 (in Ukr.).
- 20.** Novyi tlumachnyi slovnyk ukraiinskoj movy: v 3 t. / za red.: V. Yaremenko, O. Slipushko. Kyiv: AKONIT, 2008. T. 2: K–P. 2008. S. 303 (in Ukr.).
- 21.** Slovnyk. URL: <https://slovyk.ua/index.php?swrd=%D0%BD%D0%B0%D1%81%D0%B8%D0%BB%D0%BB%D1%8F> (in Ukr.).
- 22.** Kravchenko V. Yu. Politychne nasyllia: teoretychni uiavlennia i pidkhody. *Filosofia i politolohiia v konteksti suchasnoi kultury*. 2013. Vyp. 6 (4). S. 49 (in Ukr.).
- 23.** Vonsovykh S. H. Politychne nasyllia yak instrument polityky. The XVII International scientific and practical conference «The latest technologies of science implemented in use», April 28–30, 2025, Munich, Germany. S. 205. (S. 201–205). URL: <https://eu-conf.com/en/events/the-latest-technologies-of-science-implemented-in-use> (in Ukr.).
- 24.** Brekharia S. H. Politychne nasyllia yak atrybut vlady. *Politolohiia Visnyk Dnipropetrovskoho universytetu*. 2015. № 2. S. 75 (in Ukr.).
- 25.** Kravchenko V. Yu. Transformatsiia fenomenu politychnoho nasyllia: chynnyky, mekhanizmy ta tendentsii: dys. ... kand. polit. nauk. 23.00.01. Dnipropetrovsk, 2015. S. 9 (in Ukr.).
- 26.** Maliar H. V. Politychna zlochynnist yak obiekt kryminolohichnogo doslidzhennia: dys. ... kand. yuryd. nauk. 12.00.08. Kyiv, 2010. S. 9 (in Ukr.).
- 27.** Brekharia S. H. Politychne nasyllia yak atrybut vlady. *Politolohiia Visnyk Dnipropetrovskoho universytetu*. 2015. № 2. S. 78 (in Ukr.).
- 28.** Bader A. V. Zbroine nasyllia yak vyd politychnoho nasyllia. *Naukovyi zhurnal «Politykus»*. 2020. Vypusk 1. S. 16. DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616-2020.1.02> (in Ukr.).
- 29.** Denyschenko D. V. Zbroine nasyllia yak faktor transformatsii politychnoho prostoru: dys. ... doktora filosofii za spetsialnistiu 052. Poltava, 2025. S. 31 (in Ukr.).
- 30.** Yavorska H. M. Hibrydna viina yak dyskursyvnyi konstrukt. *Stratehichni priorytety*. 2016. № 4. S. 45 S. 41–48. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/spol_2016_4_7 (in Ukr.).
- 31.** Kvasha R. S. Nasylnytska zlochynnist sered nepovolnitnikh v Ukraini yak problema yuvenalnoi kryminolohii: dys. ... d-ra filosofii v haluzi prava. Kyiv, 2021. S. 178–179 (in Ukr.).
- 32.** Kostytskyi V. V. Istorii ukraiinskoj filosofii prava: monohr. Odesa: Yurydyka, 2025. S. 471 (in Ukr.).

Kyasha Roman. Political violence in the context of russian armed aggression as an interdisciplinary problem

Introduction. *In modern socio-political conditions in Ukraine, special attention is paid to such a type of violence as political violence, in particular its extreme form – war. War and political violence are inherent in the developing world, starting from the Second World War. Over time, the number and duration of progressive conflicts increased, since more conflicts were initiated than were concluded. Thus, political violence in general, and in the context of the ongoing Russian-Ukrainian war in particular, is one of the global problems of the modern world and has already led to the destruction of the international legal order established after the Second World War.*

The aim of the article: posing the problem of political violence in the context of Russian armed aggression in criminal law, criminology and political science.

Results and conclusions. *The problem of political violence has not been systematically studied in either the legal or political science branches of science. The concept of political violence is not contained in the norms of the Criminal Code of Ukraine, therefore, it cannot currently be considered criminal law. At the same time, war as a manifestation of political violence is included in the criminal law terminology apparatus, within which concepts enshrined in the norms of the Criminal Code of Ukraine, such as “war crimes”, “war propaganda”, “crime of aggression”, etc., are currently being studied. Political violence should be considered as the intentional unlawful use of physical or psychological influence in order to achieve a political goal (motive), while other goals (motives) may take place as secondary ones.*

Despite the debatability and differences in the interpretation of the phenomenon and types of violence, political violence in the context of armed Russian aggression is an imperative object for domestic criminal law, criminological and political science research. In future multidisciplinary research, a multifaceted theory of political violence should be developed. Russian aggression against Ukraine is a manifestation of political violence aimed at depriving Ukrainians of freedom and justice, destroying the independence of the state and national identity.

Keywords: *political violence, aggression, influence, Rome Statute, war, information violence, criminal liability, political crime, criminology, political goal, political motive, intent, aggressive war, armed aggression, political science.*

Дата першого надходження рукопису до видання: 01.02.2026

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 03.03.2026

Дата публікації: 24.03.2026